

ЛЕНИН ІЛУ

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

CONJUGION

17

ФЕВРАЛЬ

1990

№ 21 (10507)

Бағасы 3 теңге

КПСС-ни ЦК-сыны февраль (1990 йыл) Пленуму анив гөргөн проект

ИНСАНЛЫКЪ, ДЕМОКРАТ СОЦИАЛИЗМГЕ

(Партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны Платформасы)

Таким образом, платформа является основой деятельности профсоюзных организаций. В соответствии с ней определяются задачи, цели и задачи профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки программы профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки стратегии профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки тактики профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки методов профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки форм профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки средств профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки путей профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки результатов профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки последствий профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки условий профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки ограничений профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки исключений профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки оговорок профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки условий профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки ограничений профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки исключений профсоюзного движения. Платформа является основой для разработки оговорок профсоюзного движения.

[illegible][illegible]

Бугюнгю номерде партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проекти печать этиле. Проект КПСС-ни ЦК-сыны февраль (1990 йыл) Пленумунда арагъа салынып ойлашылгъан ва Пленумну ортакъчыларыны янындан этилген замечание-лерден сонг алив гёрюлген. Обзюню кюрчюсюнде инсанлыкъны ва демократияны принциптери салын-гъан социализмни янгы концепциясы партиягъа, бютюн совет халкъгъа арагъа салып ойлашмакъ учун таклиф этиле.

СССР-ни Оър Советини сессиясында

Янгыртывну гючю булан

с. А. И. Лукьянов тэ. АИФ.

Сессия, объявляющая
СССР-ни Конституция

ИНСАНЛЫКЪ, ДЕМОКРАТ СОЦИАЛИЗМГЕ

(Башы 1-нчи бетде).

кылыккы яздын озьуне озью контроль болдурагъанлыккы
ва намуслууккы, адамлыккы менлиги ва танглавну эркинлиги
иймие бютюн инсанлыккы байлыккылары ихтияр ва кылыккы
гарантияларын яратывну уьстунде къаныгъывлу кюьде
ишлежек.

КНСС гыар кыйсы законсуз онгайлыккага ва пайдалага кыаршы, шо иште толу аялыккыны аны. Коммунистни аты да элбашчыны кзулугуу оозлер гыар тюрюл онгайлыкканы пайдаландырыва геч бир тюрюл артыккыкканы бермей. Кзулуккы гылындан пайдаланып этилеген терс ишлени тамурудан куккуп тайдырмагага керек.

III. Асувлу план—базар экономика учун

Уълкедеги экономика гьалны яхшылашдырив муратда бары да даражалардагьы законлар чыгъарагъан ва кютеген оргайланы асувлу ишин болдурувгъа партия лап да артгъа салмагъа ярамайгъан масъалагъа йимик къарай. КПСС СССР-ни Министрлер Совети онгаргъан ва Халкъ депутатланы съездинде алив гёрюлген потребительск базарны ёрукълашдыривгъа, инг башлап бар актъчаны ва мал булан таъмин этивню арасындагъы белюкювню ёкъ этивге байлавлу чараланы системасын яшагъа чыгъармагъа болушлукъ этежек. Къабул этилеген чараланы мекенли кюйдеги социальный маънасы болмагъа, биринчи-гезикде халкъны тёбен даражада гъакъ алагъан къатлавларыны экономика гьалны яхшылашдырмагъа герек.

Халкны сурсат булан таъмин этив лап да четим ма-
сала кюнде кыла. КПСС эт, сют, овощлар, топуракчы-
лыкны ва гыйванчылыкны озге продукталарын болду-
рувну осьювя чалтлашдырмак мурадта эконоимканы аг-
рарный бсьюгюн чалт кюнде осьдюрювну яны.

Топуракъда хозайствону юрютювню бары да формаларын оьсдюрюв сурсат масъаланы чечивню кюрчюсю болуп токътамагъа герек — пачалыкъ, кооператив, онгача хозайстволар, хозайствону юрютювню тюрлю-тюрлю формаларыны — подряд, ижара, агълю ва оьзге формаларыны бир кюйдеги имканлыкълары болмагъа герек. Юрт хозайство: производство, продукцияны ишлетивню ва сакълзвну материал-техника базасын беклешдирив, авлакъдан къапесеге ерли элтеген ёлда шону тас этивлеви кемитив агъамиятлы ёл кююнде къала.

Янгыртып кѳурувну принциплі масъалаларыны бири-
си — шагъарны ва юртну арасында социальный тенгликни
яратып. Къысгъа болжалланы ичине юртагъы гъалланы
онгайлы кюйде кѳурулгъан уйлер булан таъмин этивню,
гъалиги яшавлукъну, ёллар кѳурувну ёрукълу этивню янгы
имканлыкъларны яратмагъа тарыкъ болажакъ.

Халкы кьоллайыган малдыны чыгъарынуу артыуу бизин тергевлюбюзну лап да ортасында болгъан куюнде къала. ЕПСС базарны таъмин этивде оьсювге етишмеге болагъан чаралары комплексин яшавгъа чыгъармагъа болушлукъ этежек.

Партия финансы якъдан яхшылаштырну асувлу политика-
касыны яны, шотлар булай чаралар да кышула: аманат
касалагъа артдырылган процентден таба акъчаланы бе-
ришию якълайтганыкъ, страховой ишни обседюрюв, пача-
лыкъ заёмланы облигацияларын пайдалы шартларда ерле-
дирив, ашавадукъ уйълени сатыв, узакъ заман пайдаланды-
рылатган малланы тележекде сатып алыву гисабына халкы-
ны эвнес телевлери, акцияланы ва оьаге къыйматлы ка-
гыяланы сатыв. Кърчюсиз телимлени болунуна кършы иш
гереген, айылшан маллар булан таъмин атмейген акъчалаи
экономика клураллар ва нормативлер тарихында б

лан байлавлу масъалаланы центрлашдырылгъан ёлда ёрукъ-
лашдырмагъа тарыкъ.

КПСС булай затдан ёлбашчылык ала: уьлкеге бирлик-деги союз базары — толу кюйде ишлейген ва ёруклашдырылаган базар тарыкь, шо производство имканлыккылаы ва кьоллавланы ёруклулугуун таьмин этивню ва якълавну даим иш гёреген механизми, гьакъ телеме болаган талапны ва таклифни ёруклу тенглигин болдурмагъа герек. Шо совет экономиканы дюнья хозяйство байлавлукуллагъа кьошувну, манатны конверциялашдырывгъа гёчюрювню шарты да дюр.

Тогу кыйяматы булангы базар хозияствону кырмак учун, потребительск малланы, производство кыралланы, кыйяматлы кагызыланы, инвестицияланы, валюталаны, илму ахтарывланы базарларын онгармагыа-терек. Финанс, акча, кредит системаланы реформаларын ытгеривно чалтлашдырмагыа-терек.

Экономиканы базар ёруклашдырывну кёшувну аслу шарты — багьаланы кёурувну янгыртып кёурув. Багьаланы иш этип яратылгъан даражалары ва пропорциялары, бирлери учунгъу асувсуз дотациялар ва башгьалардан дыгъыжарсыз этеген чыгъарып алывлар хозйствону юрютювге тюз тюзюл белгилени бере, шону асувлулугъун кыйматлавну бузукълашдыра, илму-техника якъдан артда къалывну сакълай, загьматны халкъара пайланывуну артыкълыкъларын кёоллавгъа пуршавлукъ эте.

Багъаланы артывуну агъамиятлы ёрукълашдыривчусу ва сакълайгъан фактору тыш уылкели фирмаланы да къошуп, маллар чыгъарагъанланы конкуренциялары болмагъа тарыкъ. Шону учун законланы юрютювню ёругъунда производствону, сатыв-алывну, кредит къуллукъларын кютювню, страховой ишни демонополизациялашдырмагъа тарыкъ.

Партия потребительск сектору пайдасына экономинаны структура якъдан янгыртып къурувну, аз асуву булангъы ва кѣп маялар харжлайгъан производстволаны кемитивге байлавлу чараланы, гючлени ва маяланы буссагъат ишлеп турагъан предпрятиелени янгыртып къурувгъа топлашдыривну якълай. Пайдалы кюйде табиятны пайдаландырувну, ресурсланы аз харжлавну, хаммалны ва материалланы, загъматны харжларын экономия этивну, хозяйствону бузукълукълары булан ябушувну программаларын яшавгъа чыгъарывгъа тергевну гючлендирмеге герек болажакъ. Структура янгыртып къурувну процессине экономиканы оборона тармакъларыны конверциясы тыгъыс кюйде къошулмагъа герек; шоланы оыр квалификациялы ва илму-техника къудратына асаслапъ, производствону гъалиги къурайларын ва халкъ къоллайгъан малланы чыгъаривну чалт кюйде артырмагъа бола. Шо бир вакътини ичинде генглешген воспроизводство учунгъу ресурсланы гѣз алгъа тутма герек, шоларсыз экономика якъдан обсьов четимликкеге къаршылашажакъ.

Партия, экономика, экология ва социальный асувлулук-
ну тусатпга алып, илму-техника прогрессни чалташдыры-
гга, шону устюнлюклрин жамият яшавуну бары да тар-
макларына чалт куйде гийиривге бакъдырылган кястла-
ны бары да чаралар булан якълажакъ. Шоланы гючлю куй-
де оьсдюремек учун бары да тарыкылы затлар булан кюрчу
ва прикладной ахтарывланы татмин этив — пачалыккы
атгымиятлы гый этив иши. Илмуну кьурувуну ва билимдени
яйывну кеп тюрлю формаларына иш гермек учун генг имкан
лыклар бермеге тарыкъ.

Табиатны яңылау — адамны яңылау. XX асруну ахырларында табиятны кэутгыарыу Ерде ишавну сакълауу лап да агъамиятлы шартларыны бириси болуп токътады. Биз озъююз де дюнья стандартлары гийирмеге, Халкъара экология бирге иш гёрювде актив кюйде ортакчылыккъ этмеге герекбиз. Табиятны сакълауу чараларыны пенсимейи ишавнуу натижасында уългине бек чалт индустрия озъюву экология балаларыны бек озюу этмек керек.

лы вакиллагин таъмин этмек учун къаст эте, шолар гъалиге политика яшавуна тийишли даражада къуршалмагъан ва озъдени пайдаларын сакъламакъ учун якълавгъа гъажатлы.

Демократия ва политика плюрализм. Бизин жамиятыбызны демократлашдырып ватаандашланы яңгы жамият-политика бирлешинлерини яратылыу булан узатыла. Жамиятны оёсюю партияланы да тувулунувуну имканлыкъларын тайдырмай. Шоланы кзурувну ёругузу закон булан белгиленежек ва кыйышывлу кюйде СССР-ни Конституциясында герсетилежек. Шо закон ёрукда гюч ативлени, миллиара оялюкню ягъан, экстремист, конституциягъа къаршы муратланы юрютеген кзурумланы ва гъаракатланы яратып ва чалышыву гери урулмагъа тарыкъ.

КПСС монополиягъа етишмеге къаст ётмей ва социалист жамиятын янгыртыв учун иш гёрегенлер булан политика сёйлешивлер юрютмеге ва бирге иш гёрмеге гъазир. Принципи планда бизин къаравубуз жамиятны демократиялашдырывну даражасы, пачалыкъ ва жамият институтланы къурувну ва иш юрютювню демократ хасиятыны, ватандашланы политикагъа кёшулувуну, янгыртып къурувчу процессни давамлы кюйдеги ёсьювюню агъамиятлы маънасында. Бугюн КПСС—жамиятны бары да чаралар булан демократиялашдыра туруп, бир вакътини ичинде уллу кёп юзлю уълкени дазуларында сыкълашдыривчу рольну кютеген герти политика гъуч.

Халкь депутатлары Советлери. Алда токътатган деюрюню агъамиятлы масъалаларыны бириси — Советлер гертиден де халкъны къастларын давамлы кюйде исбатлайтган ва озълени къолларында пачалыкъны ишлерин юрютювню йиплерин сакълайтган толугъакимликни органлары болмагъа тарыкът. Шону учун оланы тийишли кюйдеги ихтиярлары, экономика якъдан онгачалыгъы болмагъа ва гючлю, бажарывлу депутат корпусуна кюрчюленмеге керек.

Политика реформаны ва иш юртыюну децентралдадыр
теренлешген сайын ЕПСС озлени ишени озлер юртеген
хамиятланы кзурулууна ва озювюне болушлукъ атежек.
Шо буса оырде токтагъан органлагъа озлени кебюсю гъали
оперативный-хозяйство борчларындан арчылмагъа, 'союз ва
автоном республикаланы, регионланы, бютюн улкени оылчев
леринде комплекс масъалаланы чечивге кзурмагъа имкан-
лыкъ бережек.

Пачалыкь гыакимлиги. КПСС гысап этеген кюйде, иш юрютювню асувлулугуу учун гыакимлик борчланы — законлар чыгъарыну, кютювню пайлав иш юрютювню асувлулугуу учун агъамиятлы маънасы бар деп гысап эте. Ленини сёзлери булан айтгъанда, биз совет системаны артыкълыкъларын парламентаризмни пайдалары булан къыйышдырмагъа тарыкълбыз. Шогъар багъты биринчи абатлар алынган. Тек янгыртып кшурунуу сынаву пачалыкь органы жаваплылыгын ва бажарывулугуун бирден-бир мекенли кюйде айыр макъны тарыкъллыгын исбат этди.

Ахырынчы, тизикде СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини ва Оър Советини белгиялевчю ролюну вакътисинде янгыртып къурувну политикасын яшавгъа, чыгъарывну, къабул этилген къарарланы кютювну инамлы ва асувлу механизми тарыкъ. Гъакимликни янгы органларыны ишини сынаву гёрсетегени йимик, гъалиге шолай механизм къурулувну девюрюнде токътагъан. Жамиятда президентни юзюнде пачалыкны башыны къулулгъун яратывну гъакъындагъы масъала баргъан сайын къангыгывлу кюйде салына, шо СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини алдында жаваплы ва тарыкълы гъакимлик полномочиеси булан, тазъин этилмеге герек. Шону уълкени брукълу кюйде обсююн акълавдагъы, янгыртып къурувгъа кеп къадарда брукълудулукъу беривну ва шо ну артгъа багъын къайтмаслыгъыны гарантиясын беклешилярин ю, закондан демократизмлаштыривну ва ватандашларынманлыгъын, СССР-ни пачдаларын акълавну ва онын пачаманлыгъын, СССР-ни халкълада майданындагъы вакиллигини тарыкъ

матын шону булан байлагъанланы намусуну кодексин бизин
армиябыны макътавлу мердешлерине лайыкты даражагъа
гётермеге тарыкъ. Партия асгер къуллаукъну абурун артды-
рынгъа, асгер къуллаукъчуланы ва оланы агъжолерини соци-
альный къылангъанлыгъын ва яшавлукъ шартларын яшын-
лашдырмагъа къаст этежек.

Правовой пачалык оборонаны тармагына гурт политика ёлбашчылыгын, военный ведомствону гыакимлики оорганларыны контролюн тубунделигин, пачалыкъланы арасындагы инамлыкты етишилген даражасын гысапга ала.

Овзылдерде топланган гючлерни даражасын тийсизгизге ала. пайдаландырмакъ учун савутлу гючлер учун чыгъарылаатган техниканы саянын тибенлешдирме къоймайлы, партия промышленнисту оборона тармакъларын конверсиялашдыривну программасын якълай.

Ич аманлыгы. Пачалык дзуланы сакълав, тыш уьлке-
лени разведкаларына къаршы иш гёрюв, совет конституция
къурумну ва ватандашланы ихтиярларын кьълав — шолар
барысы да четим ва бир-бир гезиклерде кьоркьунчул борч-
ланы кютеген дзу сакълавчу ва ич астерлени гьактында
гьай этмеге бизин борчлу эте. Гьалиги шартларда жамият ин-
замны сакълавну яшавда тарыкты институтлары гьисапда
кьала туруп, ич ишлени ва пачалык аманлыгыны орган-
ларыны тергевюкю тибюнде кьатты кюйде иш гёрмеге герек.

Правовой пачалыкы ва өз ишин өзю жүрүтөген жамият. Партия булай заттан башчылыккы ала: правовой пачалыктын күүрүв — бир кээдар узакк процесс, шону узакгында пачалыккы органланы тийишли структурасы, законланы сав системасы яратылажаккы, демократиягга намартлыккы этивлеге кээршы ва гюч этивлеге кээршы гарантиилар гысапда күүлуккы өтеген мердешлер топланажаккы. Правовой пачалыктын болдурувда политика культураны, өсдюрювге улуу роль бериле. Бары да жамият процесслер экономика ва правовой күүраллар булан ёрукташдырылган чаккы, социализмни ва демократияны принциптери де шо кээдар тюз ва инамлы кюде ишавгга чыгбарылажаккы, пачалыктын янындан гюч этивге талапчылыккы аста-аста кемижек. Ызыню ишин өзю жүрүтөген жамиятны яратыв халккы гючлюк яратывчу күүд-ратын ачмагга имманлыккы бережек.

СССР-ни яңгы Конституциясыны ғыақында. Бизин жамиятыбызны теренден ыңгыртыв Совет пачалыккыны яңгы Аслу Законун болдурувну ғыақындагыны масаланы арагыа чыгарды. Ишны яңгы Конституцияны кыбул ативге багып актив кюйде журтмекни тюз деп ғысап атебиз.

У. Янғы федерацияға

Гялиги девюрге КПСС-чи милли политинасы. Янгыртып кзуруну кысматы, улкени гележеги миллинара аралыктары нечик болажагындан кеп гасил бола.

Бизин улькебизни яшавуна Октябрь гелтирген улуу ва
лайыкты затланы — Россия империясыны колония агъала-
рыны гъалында тургъан хыйлы халкъланы бирлешивюн ва
оланы янындан пачалыгъын яратывну, оланы артда къалы-
вуну адын алывну, миллиара къатнашывуну янгы байлыкъ-
ларыны, улуу дюня пачалыгъына тенг ихтиярлы кюйде ги-
регенлигини гыслерин джыгъа чыгармагъа къаст этивле-
ни къатты кюйде гери урабыз. Шо бир вакътинни ичинде ле-
нинчи милли политиканы къынгырлашдыривлар кеп миллет-
ли бизни пачалыгъыбызны халкъларына хыйлы къайгъылар
ва тас этивлер гелтирди. Объектив кюйдеги миграция ва де-
мография процесселени барышында да улуу масъалалар топ-
анды.

Шо тармактада укмуштуулар калыптангызаркан чыгыш
уулу елун партия экономика ва политика реформалары
вамлы кюлде оьтгеривде, гыкыкыатда оьлюну уиктарный

ны аванс төлевлери, акциялары ва өзге кыйыматы кат-
тызланы сатыв. Көрчүсүз гелимлени болууна кырышы иш-
тереген, тийишлик маллар бууан тагын өтмөйгөн актычаланы
айландырыгыт чыгарыгыт кырышы иш тереген айгады
кырышы иш тереген айгады кырышы иш тереген айгады

КПСС эмгекте өткөргөндө, гүлгүлүккө жана жележкендеги социалдык-экономика маасталаманы чечип терен экономика реформа булан тыгыс күйдө байлалуу, шону натижасында ооюну хас болган монополизм жана сиптечизизм, талам-такыш этивлер жана хозяйствону жүртүвүнү гөнгүлсөөлүк, кээлөөчүлүнү пайдаларын унутууланлык хас болган буйрук этив-пайлав системаны орнуна есликни көп тюрлү формаларына, онгача мал чыгыарычулуну арышына, Финанслары оосген системасына, ооюну жана коллективни иштатуулыгынын гүчлүү күйдө артдырынгга кюрчюленген планды-базар экономика гелмеге герек.

Экономика реформаны ёлу башлангычы заманларда гёрюегениниден асе кёл кьадар авур болду. Тек биз озюн яман якьдан гёрсетген, уьлкени бир ерде токтъталыуна, дюньяны озген уьлкелеринден артда кьалыгъга гелтирген хозьйствону юрютювю формаларын кьайттыгелме кьоймас учун кьатты кюйде иш гёрмеге токтъташгъанбыз.

Экономика реформа есликин аралыкларын терең кый-
де янгыртып кзурувсуз бажарылмай, КПСС шону формала-
рыны кеп тюрлюлюгюню яны. Оланы тенг ихтиярлы, сав
кыйдеги эришивлюклери — ватандашланы эркинлигини,
кзулукчуну озюню пагьмуларын кьоллаву формаларын
ва кыйдаларын герти кыйде тапглаву, кьоллаву пай-
даларыны ва ихтиярларыны гарантияларыны экономика кюр-
чюсю.

Пачалыкъ еслигин ижараны, толу хозрасчёту, под-
рядны, акционер ва өзге гьалиги формаланы кюрчюсюнде
производству оьлчевдери, регионланы башгалыктлары,
интеграция байлавлукланы оьсенлигин гьисапга алып,
загьматчылар оьзлер демократия ёлларда юртеген еслигине
айландырмак агьамиятлы борч гьисаплана.

Партия саз кюрчюде кооператив гъаракатны оьсдюрюв-
ге бары да чаралар булан болушлукъ этивню, нигъ башлап
колхозланы да къошуп, производство кооперацияны бекле-
диривню, загъмат коллектив еслигини, шо санавда пай, ак-
ционер еслигини гъар тюрлю формаларыны чалышывуу
майданын, генгшлелдиривню якълай.

БПСС гысап атеген кюнде, улакени экономика осьювяню гыалиги девюрюне загьмат онгача еслиги, шо санавда производствону кьуралларына еслиги барлыкь кьаршылыкь этмей.

Билики гыар кыйсы формасын пайдаландырып кыу-
лукчуку производству кыурааларындан айырыну ва
адам-адамны эксплуатация этивню тайдырмагыа герек.

Экономика реформаны лап да четим масъаласы — хозяйство чалышыну ёруклашдырыну план ва базар ныйдаларын тыгъыс кюде бирлешдиривну тапмакъ.

Гьалгиги производство оьсюню оьсювуне центральный план якъдан таъсир этивсюз бажарылмай. Шо оьсюню маънасына гёре хозяйствону юрютювну социалист принцип бары да уьлкелерде къолланывну тапгъан. Тек шолай таъсир этивню тюз чарасын ва къайдаларын белгилевню кёп улуу агъамияты бар. Производствону ва пайлавну бары да процессин къуршамагъа къаст этеген алдагъы девюрден башгъачалай болуп, экономикагъа планлы центрлашдырылгъан ёлбашчылыкъ этив аслу гьалда багъалардан, надоглардан, процентден, кредитден, тёлевлерден ва башгъаларындан таба жшавгъа чыгъарылагъан, шону тармагъы буса стратегия маъсаламаны чечив булан къатты кюйде белгиленеген ёрукъ тарыкъ. Шо инг башлап улуу илму-техника ва структура программаланы жшавгъа чыгъарып, инфраструктураны оьсдюрюп, адам яшайгъан ерни ва ресурсланы янгыдан яратыгъа байлавлу комплекс чаралар, налог ва кредит-финанс политика, акъчагъа айландырывну мекенлигиги таъмин этив. Адамланы социальный якъдав сакълангъанлыгъы бу-

(Ахыры 3-нчы бетде).

(Башы 1 — 2-нчи бетлерде).

Яңгы кыйдада ойланынғыз кюрчюленге тизм политика
брунлау натижалар берин зе битте. Чокыл бунбунинга...

Шошлар да кыармайлы, генг партия массаларда денничин идеалларга берилгенлик озынго пайдалары учун кыас кыетилгенлик, халкыгга кыулулук этинде гыакт юрекенден берилгенлик сакланды. КПСС-де гыор заманда да жанлы гыочлер бар на шошлар иш гере эди, муна шо саялы да ол сталинчиликни алаттайгыгын бир ерде токтап турувун тайдырмагга ба жарды на шону булан революциячы бурулушга албашчылык этди, озынго авангарда ролюн кутмеге болагаттайгыгы.

ГҮН ТАЪМИН ЭЛЕЖЕК.

Партия аппараты гыянында, Партияга аппарат та-
рыкылы да шу бул кыруулушу мамлакатларда, бул
рылулулулулу артыражак, бироктат германшешен гайм
ражак. Шонда ишлемек учун гызырашкен, бичимли, ба-
жарывулу партицелли кырушамалга болаган шартлаы
кратияга герек. Аппарат озынуу санавуна гере арукуу на
сайланган органлагга кыатты кюлде ирия болмагга тарык.
Мамлакат информацийны партия органларыны гыянында.

Гяатдан озуп ктурулган централизация, эркин ойлань ба
сын, кыясас беринлер кеп улуу зарал гелтирди. Идея и
кылымкык жакдан ингыдан туулушууну жасалары партияны
абуруна кеп улуу зарал гелтирди.

этиник башыгыны гурт демократизминин, гурт партия ёл
аалыгыны талына талыт. Партияны бары да орган
ларын ишине коллегиялыктык, пикураны палорализмин
критиканы аркинлик, ишаныланы на платформаланы кы
тирдюлогон, ачык гезиклерде референдумлар оттеринин
кыпкы ишине кыбуу атылган кылараны борчу кып
кыккыдыу булан ишине оттеринин кылараны
ааланы ишине устав ёрукда кыурмагы тарыкы.

КПСС-ни биринги самъ-лава Россия Федерацияни партия кутурмаларини аглайитам розини гисанга алам. Ни, че-
сълаланы РСФСР-деги банлагы партия кутурмалар, ша-
гьар, район, округ, область ва край партия-френициларини
аргига салып ойланышуна чыгармак. КПСС-ни XXVIII
съездин алдында республика партия-френицига чала-
бары ва кылан кырмак, мурагга кыйышмак
Партия аппараты тусинде. Не

Партия аппаратынын тасмакта. Нарындагы
рыкты ва шо ону кзурулушун камилешдирежек, бажа
ривулугуун артыражаакты, бюрократ герюношлени тайды
ражаакты. Шонда ишлемек учун гызирленген, билими, ба
жарылуу партияциени кзурушамакта болаган шартланы
яратмакта герек. Аппарат озюню санавуна гере бруктуу ва
сайланган органлагы кыатты кюйде крия болмакта тарыкы.

Массовый информацияны партия органларыны гыкында.
КПСС центрдагы ва ерлердеги информацияны оз органла
рын озюню политикасын ва идеологиясын, кзуруучулук
ва идея-тарбиялачуу ишин кютюде агыминтлы кзураал деп
гысап эте, ону чалышыуун юрюте.

Партия изданиелери баш редакторлары тийишли партия комитетлени пленумларында тасдык этме, массовый информацияны центральный партия к'уруалларыны баш редакторлары ва оьзге елбашчылары КПСС-ни ЦК-сыны Президиумуну янындан тасдык этнвге терекли партияны центральный органы гнсапда «Правда» газетни баш редактору КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда тасдык этилмек му-
ратгга кыйышывлу.

КПСС-ни бюджетни гъаньында. КПСС-ни, ону кьурумларыны ва партия комитетлерини бютюн чалышыву гележекде де янгыз партияны гелимлерини гъысабына акъча ва материал ресурслар булан таъмин этилмеге герек. Партияны озюню есиги бар ва шогъар озю иктиярлы. Акъча майланы толумлашдырыв ва харжлав аян кюйде кютюлмеге тарыкъ. Партия майланы пайдаландырывун масталаларында партия кьурумланы онгачалыгъын тенгешдирмеге, союз республикалары — компаниялары, край ва область партия кьурумлар озлени бюджетине озлер иктиярлылыкъдан ёлбашчылыкъ алма тарыкъ, озлени озлер финанслашдырывга гечювню таъмин этеген гелимлени артдырмагъа герек. структура-штат ва финанс масталаланы озлер чече, башлангыч партия кьурумланы чалышывун финанслашдырывга харжланы белгилей. Шолай да башлангыч партия кьурумдан КПСС-ни Центральни Комитетини ерли бары да даражаларда партия бюджетни майларын харжлавга асувлу ва аян кюйдеги тергев тарыт.

Партияны юрчыюк беклешдиривню контекстинде о район бёлюкюню агъамиятлы ролю янгы кюйде герюне, ш оьзлени ишинде башлапгы партия кзуумланы тувра к мекчиси бола, адамлагъа — коммунистлеге ва партияда тн гюллеге барындан да ювукъ токътай. КПСС-ни членлери и ва шо бёлюкню арасындагы жанлы байлавлукъну систем сыз гъа ала тугъагы герек болажакъ.

КПСС օրհներ булан XXVIII съездге барагъан идеялар
шолай, гъали алданокъ гележекде жамиятны юзюн белги
лейген яшавну формалары бугюн салына.

Съездин алдындагы дискуссияны барышында бары сайланаган партия органыны ролюн, ихтиярларын ктулукларыны маънасын генгешдиривню гъакъындагъ маънасын аратгъ салын ойлашмагъа тарыкъ.

Мунда айтылган кыравлар ва кыйматлар шолай чыгарылат. Озгача кыююда печатны бетлеринде, коммунистлени чыгышы сыйлавларинде, партия жыйынылары кыравларында, КПСС-ни ЦК-сына берген кагызыларда герюндю. КПСС-ни XII Бютюнсоюз конференциясы, КПСС-ни ЦК-сыны Пленумлары СССР-ни Халкь депутатларыны биринчи ва экинчи съездлары, СССР-ни Оыр Советини сессиялары, ишчилер ва сабакчылар, интеллигенцияны гыар тюрю даражаларыны вакиллери, яшобюрмлер, ветеранлар булангы елугузулар ойландырмакь ва гыасиллер чыгармакь учун бай материаллар берди.

КПСС-ни ЦК-сы гысап этеген кюйде, съездин алдындагы дискуссияда коммунистлер Платформада айтылган масъалалагъа гере озелгени позицияларын белгилежек, шундук дискуссия озю партия ишени янгыртывну иштагыландырыучу болуп токтамакь.

Союз республикалары коммунист партияларыны башкылары Совет Федерацияны ыгыртып кзуруну шартларында сок республикалары онгачалыгыны башкындагы масалалар кюнде чечиню айрыча политика агыамияты бар. КПС ни центральны органдарыны оланы устюндеги алдагы башкы этиню гали кыйышмай. Республика компартиялары

Биз партияда туюлгени, ягыртыгын шартаарын
партияны ролу агъамияты болган бары да ёлдамдан
арагъа салып ойлашывда ортакчылык этмеге чакырабы.
Замечаниелер ва такифлер булан янаша альтернатива проек
леге къарамагъа да гъазирбиз. Партияны ва халкъны кол
лектив гъакъылы — ягыртын къуруну къудратлы агъ
ютювачюсю.

Совет Союзу Коммунист партиясыны Центральный Комитети.

Акз ат минип атлангзан

Столку устындеги ишине ащик толган сюп-сююк сув, ондагы гыар тюрлю сув отлар, оланы арасында бир-бирин кыувагандай бир чалт, бир аста юзюп айланаткан, устыне ри саргылт, кымагылт, иш-гылт тюрлерде кыулуйган чабаклар алты йыллык Абдуллага зор улуу денгиз-дерия йимик тазир эте. Бюртюк те гичи шо чабакны акча-лары алмас бюртюклердей йыр тылайган кюй, оланы бирлери сув отланы арасындан башларын чыгырып-чыгырып бир зат сорама сюегендей тикленген кыайда, кюлоуна ак кагыз да, учлары итти кыйылган реңкли карандашлар да алып, гыйт деп аквариумну суратын этме кыарайган бу гичи художникни хасокьда бек хошуна геле. Озью болган кюйде суратны этип битген сонг, айтма бир сююне, ата-анасына гёрсете, Абдулла ак кагызны чы нечик де, реңкли карандашланы учларын тийдире туруп, тилин де бозгзан...

Гыали буса Абдулла — Москвадагы Суриковну атындагы художественный институт ну студенти. Балики, ону юргине сурат этивге бакьган якьдагы сююню башлапгы учгьуларны мен оьрде эсгерген суратдан ол кыуванч алагьан аралыкьда кьонгавдыр. Абдулла Магьачкыала тувган, 10 номерли орта школада охугьан. Сегизинчи классны битдиреген йыл Абдулланы юргин сююмлю тахшагьардагы художественный училищеге окума тюшсем ахшы деген татли хыял улай. Сурат этивге оьаге предметлерден эсе, айрыча гюч сала ва ол шо мурдына етише. Абдулла Бама-тов училищеге нечик охугьаны гьакьда сораган заманда, огьар бир нече йыллар дарс берген, сурат этивню сырлары ва тюшондорген дарс беричю, пагьмуу художник А. Хад жавес гесип-ташдырып булай деди:

— Айтагьанны — гёрсетгенни булай тез алагьан, гьар этеген суратына юргини бир гесегин сала гьасирет иш адамлар кеп болмай. Абдулла училищеге шо игьындан оьзюню группасындагы охувчудагьа гьрти уьлгю гёрсете эди. Гыали буса Москвадагы институтда бек ахшы охуй. Гечесин бир улан экени ала-агьа да отькет кьиле деген...

ичинде де сурат этивге бакьган якьдагы сююню сувума кьоймагьан. Эсгерилген институтгьа тюшме жаны гьасиретлени арасында гьайран улуу конкурс болагьанын билсе де, бу иш улан шонда окума тюшюп болмасман деген ойну бир де асине гьатирмейли. Гечесин-гюнюн бир этип дегенлей, конкурсе учунгьу суратланы уьстынде тындырыкьлы кюйде иш левге кьарны-гёнгю булан бериле. Узакь кьалмайлы, уьстыню кюйде конкурседан да оьтюп, биринден-бири кьыйып экзаменилени де енгип, огьар Суриковну атындагы шо художественный институтгьа тюшме насип бола.

Савлай Ватаныбызны оьлчююнде алгьанда да, табиятдан гелген, айрыча пагьмуу булангьы иш художниклер онча кеп тюгюл. Институтгьа тюшюп, арадан онча кеп де гетмейли, Абдулла оьзю шолардан бириси экенин оьзгёрече ара-гьан суратлары булан исбатлама бажаргьан. Гыали Абдулланы сурат этивге СССР-ни художественный академиясыны член — корреспонденти М. Курилко уьйрете ва дагьыстанлы иш художникни тынч тюгюл тармакьдагы бу жанлы чалышвуна ахшы багьа бере. Булай бирдагы бир затны айрыча эсгерме тюше. СССР-ни Культура фондуну аьыннан айрыча ахшы пагьмуу ва гележеги бар иш художниклер учун савгьат гьисапда стипендия токташдырылган. Савлай Дагьыстандан шону алмагьа лайыкьлы деп бирер гёрсетилген. Ол да — Абдулла Бамматов. Уьстынюлук гьеч бир заманда да кьолгьа оьзюгюнден гелмей. Абдуллагьа булай гьюрмет этилмеги, ону Дагьыстандан чыкьган биринчи стипендиат болмакьлыгьы негьакь тюгюл. Иш художник булай канзаге гетерилмек учун бир нече республика ва зона фес-и валларда актив кюйде ортакьчылыкь этген, ону суратлары шо фестивалларда оьр даражада кьыйматланган. Мисал учун, гетген йыл РСФСР-ни аьтоном республикаларыны, областларыны иш художниклери этген суратланы фестивалында Абдулла Бамматовну «Алатопана» деген сураты гёрмекли ертутгьан. Ол бу йыл оьтгерилежек «Совет Кызыл» деген фестивалда ортакьчылыкь эткен учун да гьангьорилген...

насы барны дагьы да ачып-чечип айтмакьны арип гёремен. Огьар энни шону ахшылыгьын дан оьзюню персональный выставкьасы ачма, бизин Ватанда арагьа салынып кьаралган ва оьр даражагьа лайыкьлы деп токташдырылган суратларын Союздан тышгьа йиберме, халкьара форумларда ортакьчылыкь этме тол ухтир бериле. Булай алгьанда, шо иш художник учун улуу имканлыкьлар ачылганлыкь болуп токтайт.

Биз Абдулла булан атасыны устахасында ёлугьуп лакьыр этдик. Кьышылыкь экзамен сегенидан сонг ол каникулагьа гелген гюплери эди. Яш художникни школада, училищеге, институтда этген суратларына кьарап чыкьгьанда, ол оьзюню ёлунда экени мунаман деп гёрюнюп кьала. «Гечеги Таргьу тав», «Кьазанышда кьыш», «Кьаньашураны тангы» деген ва олай оьзге суратлар уста кьол булан этилгеннин эс этмей болмайсан. Бу суратланы атлары да айтып турагьаны йимик, Абдулла ана тавланы, анадаш тюзлени, ата юртланы айтып битмесдей ария табиятына кьарап токуп болмай.

Гележекдеги муратларыны гьакьында сорагьанда, иш художник, саламатлыгьын сакьлап, абурлу-сабурлу кюйде жавап кьайтарды:

— Оьзюм этген суратланы бирисине де рази тюгюлмен. Гыали де магьа кеп зат етипмей, кеп затгьа уьйренме, кеп затгьа тюшюмге герекемен. Охуп битгенде, Магьачкыалагьа кьайтып, театрда ишлеме кьиялым бар.

Атасыны устаханасында Абдулла булан сурат этивню кимге буса да оьзюгюнден ачылып кьалмайган сырларыны гьакьында гьакь юрекден лакьыр эте туруп, ону ачыкь юзюне, гьакьчаллы гёлдерине, аятын кьолларына тергев бере мен ва бир замангьы алты йыллыкь чагьын, аквариумдагы чабакьланы суратын этеген вакьтисин гёз алгьа гелтирмен.

Янгьиртып кьурувну, демократияны, аяныкьны йылы или Аманлыкьны пачалыкь комитетине де етишген. Ону ёлбашчы кьуулукучулары гьали халкь булан чакьда-чакьда ёлугьулар оьтгере, оьзлени иши гьакьында гьисап бере.

Алдагы гюнлерде ДАССР-ни Министрлер Советини информация центрыны ва Дагьыстанны Журналистлерини союзуну хас планына гёре КГБ-ни ёлбашчылары булан ёлугьув оьтгерилди. Информация центры ёлбашчысы журналист Феликс Аванесович Астратянц эсгерген кюйде, бу йыл центры ва Журналистлени союзуну планына гёре республиканы партия, совет кьурумларында ишлейген, тюрлю-тюрлю министрликлени ёлбашчылары булан он эки ёлугьув ва дерт брифинг оьтгертмек гёз алгьа тутулган.

КГБ-де оьтгерилген бу ёлугьувда ону председатели генерал-майор Виктор Фёдорович Мошков, заместителлери полковниклер Кьазим Халиевич Магьамматов, Жарулла Кьадиевич Кьадиев, Абдулатип Межидович Сайпуллаев, Гьажимуратович Абдуллаев, бёлуклени ёлбашчылары ортакьчылыкь этди.

— Герталай де, — деди Виктор Фёдорович Мошков, — КПСС-ни ЦК-сыны 1985-нчи йыл апрель Пленумундан сонг бизин яшавубузну бары да яндан демократлашдыривда улуу алышынылар бола бара. Бугюнлерде оьзюню ишин тамаглаган февраль Пленум да шону ахшы исбат эте. Шо, озокь да, болмаса болмайган бек пайдалы иш. Бизин гьукуматны тыш пачалыкьлар булангьы аралыкьлары алда бир де болмайгьандай генгелешген. Олар булан ачыкь ва ювукь аралыкьлар юрюлмеге башлагьан.

Амма гыали де бизге тышдан кьойунда «кьара билевташы» булан «кьонакьлай» гелегенлер ёкь тюгюл. Алда бизге гелеген шо «кьонакьлар» бутларына «эшек туякьлар» гийип чыгьа эди буса, гыали, бизде болуп турагьан енгилликлерден пайдаланып, эркинине поездлар, самолётлар булан чыгьа. Бирдагы яндан, империалист гьукуматлар оьзлени бизин гьукуматны юрчулерин бузакьгьа бакьдырылган намерт ойларны, планларын ишлагьа чыгьармакь учун айыраткан мажарын дагьыдан дагьы артдырган. «Эркинлик», «Ньюсик», «Американы тавушу» деген ва оьзге капиталист пачалыкьланы радиостанциялары бугьтан, ала аьырчу берилишлерин уалата. Олар бизин КГБ-ни иш юрю-

нече диверсант арагьа чыгьарылган. Шо чакьтырылмаган кьонакьлар, аслу гьалда, республикадагы политика гьалыны, ону экономика гючюн, пачалыкьны сырларын билмеге, военный объектлени гьакьындагы маълуматланы жьыймагьа, бизин дав болуп йиберсе, нечик гьазирлигьибиз барлыкьны билмеге кьаст эте. КГБ-ни кьуулукучулары шолалагьа кьаршы кьаныгьывулу кюйде ябушув юрте. Сонг да биз улуу оьлчевлердеги уруланы уьстын ачыгда ДАССР-ни МВД-си булан бирге иш гёребиз. Гьасили, комитетни лап да аслу иши Совет гьукуматны конституция юрчулерини аманлыгьын сакьламакь.

В. Ф. Мошков эсгерген кюйде, комитетни кьуулукучулары, оьзгелерден айры болуп,

герген документлердеги ва материаллардагы маълуматланы бермеге гьазирбиз. Шо маълуматланы жьыймакь, алмакь учун хас комиссия да кьурулган.

— Бизин республикада халкь гьаракатыны неформаллар деп айтагьан комитетлери кьурулган. Шоланы гьакьында не айтмагьа боласыз?

— Олар, гьалиге бизге белгиле болгьаны йимик, янгьиртып кьурувгьа кёмек этмек, ону чалтлашдырмакь учун чалышалар, оланы гьаракатында совет законлагьа, Конституциягьа кьаршы чыгьывлар ёкь. Масала, кьумукьланы «Тенглик» деген гьаракатыны ёлбашчылары бизин комитетде ёлугьув оьтгерди. Оланы да, бизин де арабьзда пайдалы ла кьыр болду. Дагьыстанны

КГБ-де ЁЛУГЬУВ

яшавда гьеч бир енгилликлерден пайдаланмай. КГБ-де ишлейген 40 адам уьагьюлериде булан биревлени уьйлеринде квартир тутуп тура, ашамлыкь малланы да бары да халкь алагьан тюкенлерден ала. Амма олар, сутканы геч, тез заманы деп айтмай, Ватанына гьалал кьуулукукь эте туруп, дам ишге байланып турма герекли адамлар.

Ёлугьувну вакьтисинде КГБ-ни председатели В. М. Мошковгьа журналистлер кеп сораулар берди. Председатель шолалагьа тындырыкьлы кюйде жавап бермеге кьаст этди.

— КГБ-де ишлейген кадрланы, оланы танглавну гьакьында не айтма боласыз?

— Бизге ишге аслу гьалда, армияда кьуулукукь этип кьайтган, гьакьым яндан да, кьуулат яндан да чыныкьгьан уланлар алына. Оланы биз бир йылны узагьында тындырыкьлы кюйде сынап кьарайбыз, тергев этебиз. Бизде ишине бек тюшюнген, партия, халкь инангьан кьуулукукьну кьаны-жаны булан дегенлей, намуьсу кюйде кютеген адамлар зарьмат теге. Амма чекитини оьр атын ертетгенлер де ёлугьа. Масала, гетген йыл шолай экению — бир прапорщикни ва бир сержантны такьсырлап, ишден тайдырмагьа тюшю. Оланы ишн судгьа берилген. Дагьы да беш кьуулукукьбуз, низамны бузгьан саялы, жавапгьа

халкьларыны арасындагы дослукь сыналган ва о кьатты. Тек бир-бир миллетге бакьгьан якьда кьыйыкьсытыла-гьа ёл берилген гезиклер болгьанлыгьын да эсгермекни тийишли гёремен.

— Республикада коррупция бар, уручу, талавурчу ёлгьа тюшген ва шо ёлда жинаятчы ишлер этеген тайпаланы оьрдеги, гьатта партия, совет кьурумларда ишлейген бир-бир адамлар булан аралыгьы бар деп айтмагьа болабызмы?

— Болабыз. Шолаланы белгиле болгьанларын тындырыкьлы кюйде тергеп де турабыз.

— Азербайжандагы кьыс-тавуллу понлерде Дербентде де талавурлар, оьлтюрювлер болган деген хабар тюзюм?

— Шо тюз тюгюл. Шолай зат Дербентде болмады. Амма миллет бирлигин аьлап жыйыллар оьтгерилди.

— Бир-бир жьыйынларда партияны обкомуну алдынгьы экинчи секретары В. А. Норобейников урушбат ала болгьан деп айтылагьан сёзлени юрчуосьу бармы?

— Шолар гьеч бир далил-сия сёзлер.

— Магьачкыаладагы поли-технический институтну алдынгьы дарс бермакьюсю Мейлановну гьакьында Сиз не айтма боласыз?

— Ол, Совет гьукуматгьа кьаршы пропаганда юртеген саялы, бир нече йыллар ал-

